

A HATÁRRENDESZET HELYE, VISZONYAI ÉS MEGHATÁROZÁSA

Választott témánkban biztonság, a veszély, a rend, a rendészet, a határrendészet és a határrend viszonyai és meghatározásaival kívánunk foglalkozni. A téma aktualitása bizonyítására két apropót említünk meg. Egyfelől a magunk részéről kis hírverést kívánunk csinálni a közeli napokban elkészült és július 1-je után a Magyar Rendészettudományi Társaság honlapján is fellelhető, megújult Rendészettudományi Szószedetnek, amely meghatározásait e tanulmány tartalmi kifejtése során is igénybe veszem. Másfelől célunk az integrált rendőrségben korábban rendőri szolgálatot végzett kollégák megismertetése a Rendőrség új szolgálati ágával, illetve az ide kapcsolódó határrendészettel.

Mielőtt rátérek a konkrét kifejtésre, utalnunk kell arra, hogy e témával korábban, 2001-ben Cseh József, Virányi Gergely és Verhóczy János már foglalkoztak, igaz azóta – de különösen 2008. január 1-je óta – a helyzet változott, a téma más megvilágításba került. A teljességhez tartozik, hogy időközben a Határőrséget érintően nemcsak az Alkotmány módosult,³⁴⁹ hanem kihírdették az államhatárról szóló törvényt³⁵⁰ is.

Ennyi bevezető után nézzük filozofikus szörfözéses jelleggel a tartalmi összetevőket, viszonyokat, amelyeket a felvezetésben érintettük. Először is a rend, rendészet, határrendészet, határrend kapcsolatát és viszonyát kell megvizsgálnunk. Milyen kapcsolat van, egyáltalán van-e kapcsolat közöttük? A kérdés megválaszolása indokolja e fogalmak definiálását is. Mivel a rend szoros kapcsolatban van a biztonsággal először a biztonság és a rend definiálásával célszerű kezdeni.

Mit értsünk a biztonság fogalma alatt?

Az UNESCO Társadalomtudományi Szótára így fogalmaz: *biztonság a fizikai veszély hiánya, avagy ez elleni védelem, védettség.* A veszély által állhat elő maga a veszélyeztetettség érzete. (Veszély kilátásba helyezése vagy ezt kiváltó magatartási,- viselkedési formák.) Az UNESCO-s szótárhoz hasonlóan fogalmaz az 1985-ben készült német „Biztonságpolitikai szótár” is: *a biztonság az az állapot, amikor az egyes embereket vagy csoportjaikat, az államot magát komoly veszélyek nem fenyegetik, illetve ezektől védettnek érzik magukat.* Nyilvánvalóan ezek mértéke az egyes emberek vonatkozásában függ a szubjektív- és társadalmi tapasztalataiktól, ahogy erre a magyar Rendészettudományi Szószedetben Teke András – többek között – felhívja a figyelmet.

A mi meghatározásunk is általában a veszélyektől és fenyegetettségektől mentes, azaz a háborításmentes, dinamikus állapotot hangsúlyozza ki a biztonság definiálásánál. *„Alapvető egyéni, nemzeti és közösségi (szövetségi) érték, olyan állapot vagy helyzet, amely a fenyegetések és veszélyek tudatosan (hallgatólagosan) elfogadott, elviselt szintjén valósul*

³⁴⁹ A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény módosításáról szóló 2007. évi CLXVII. törvény, illetve 2007. évi CLXXI. törvény.

³⁵⁰ Az államhatárról szóló 2007. évi LXXXIX. törvény

meg. Alapját a külső fenyegetettségől való megbízható védelem, a (a védendő vagy védelmi) rendszer belső stabilitása, rendezettsége képezi. A biztonság nem lehet csak állami vagy hatósági monopólium, hanem ún. immateriális össztermék, amely érdekközvetítés útján, egyeztetett cselekvés, tudatos kooperáció útján jön létre.”

A változás dinamikáját ez esetben a veszélyeztető tényezők, és a védelmi rendszer közötti elfogadható egyensúlyi állapot határozza meg időről – időre. (a veszély-védelem mértéke → biztonság színvonala.) Maslow szerint (szükségletanalízis) a biztonság az emberi lét egyik fontos alapszükséglete, feltétele. Ezért is fogalmaz az emberi jogok nyilatkozata³⁵¹ úgy, hogy „mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra.”

Mi a rend?

A biztonság körüljárása után nézzük a rend fogalmát! Amennyiben rövid megfogalmazást kívánok adni, akkor azt mondom, hogy a rend általában a társadalomban követendő írott és íratlan szabályok összessége, valamint az ezeknek megfelelő tényleges állapot. Más szavakkal kifejezve: a törvényeknek, szabályoknak megfelelő állapot.

A rendnek egy része maga a közbiztonság, amely a jogrend valamilyen megvalósulási állapota egy meghatározott helyen (állam, település) és időben, amelyben a természetes és jogi személyek, az emberek életének, személyiségi jogainak védeltsége érvényesül, avagy szenved csorbát. Azaz a társadalmi együttélés rendjének-adott időszakban és helyen- jogilag szabályozott olyan tényleges helyzete, amelyben az emberek élete, személye, javai és jogai tolerálható szinten biztosítottak, a veszélyeztetés ellensúlyozása illeszkedik a szubjektív biztonságérzet kereteibe. Nagyon rövid meghatározás szerint általában, az élet,- és vagyonbiztonságnak a közállapotoktól függő színvonalú megvalósulása. Itt érintem a közrend meghatározását is, mivel esetében a közbiztonság részét alkotó egy meghatározott hely (állam, település) közterületein, nyilvános helyein, közforgalmi közlekedési eszközein a jogrend valamilyen szintű megvalósulása, vagy ennek elmaradása egy adott időszakban. Kihangsúlyozom, hogy itt a közrendnél tehát csak a közterületek jönnek szóba.

A rend megvédése arra vonatkozó képesség, hogy a jogellenes emberi, magatartásokból, megnyilvánulásokból származó veszélyek időben felismerhetőek és elháríthatóak legyenek. Egyébként a közbiztonság érvényesülésének fontos feltételei:

- a közbizalom ezen állami szervek, szervezetek – így a Rendőrség – iránt
- a köznyugalom, közrend
- a közegészség.

Rendészet - határrendészet

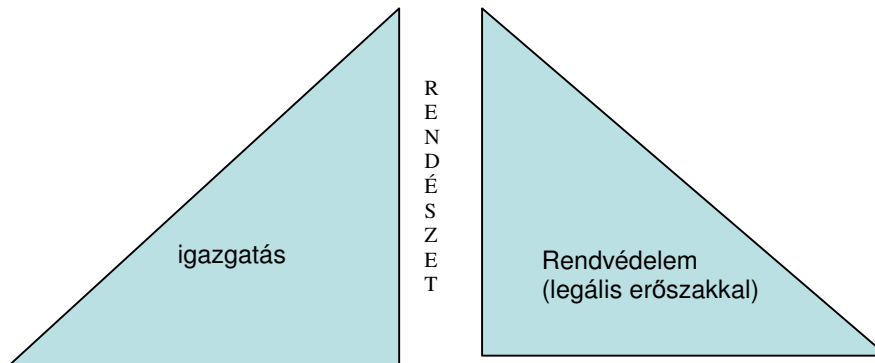
Mivel már érintettük a biztonság, rend, közrend közbiztonság meghatározását lépünk tovább a rendészet, határrendészet viszonyai, fogalmi körülhatárolásához.

A rendészet – amelyet más-más megközelítésben nagyon sok szaktekintély, így Goncka, Tanari, Szamel, Magyarai, Katona, Finszter, Krémer definiált – egy gyűjtőfogalomnak mondható. Tárnya tulajdonképpen maga az előbb érintett rend és biztonság. Röviden kifejtve lényegében a rendészet az állami,- társadalmi rend védelmére, a

³⁵¹ Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény

jogszabályok betartására, betartatására és a megsértett jogrend helyreállítására irányuló leginkább államigazgatási tevékenységek összessége. (örködé, veszély-elhárítás)

Szamel Lajos szerint *olyan állami tevékenység, amely a közrend megzavarásának megelőzésére, a közvetlenül zavaró magatartás megakadályozására és a megzavart rend helyreállítására irányul*³⁵² Felhívjuk azonban a figyelmet a definíció és a közrendvédelmi,- közbiztonsági járőr lehetséges kapcsolódására. Amennyiben ábrázolnom kellene, akkor rendészetre az alábbi kis ábrát készítenék el.

Persze itt rögtön felmerülhet a jogos kérdés, hogy kerül ide a rendvédelem? Tudjuk, hogy az állam – benne az állami szervek, intézmények – feladata a demokrácia oldaláról állampolgárai szabadságjogának biztosítása is, amely történhet – de csak kivételes, illetve végső esetekben – a törvényes erőszak alkalmazása által is, ami már elvezet a rendvédelem, illetve az erre hivatott szervezetek megnevezéséig.

A rendészetnek egy szeletét adja a határrendészet, amely jellegéből, tartalmából kifolyólag nagyobb részt a határvonalon közelére, a határterületre, és csak kis részben terjed ki az egész ország egész területére. Rövid megfogalmazás szerint a határrendészet a rendészet egyik olyan alkotórésze, amely az államhatár rendje – határrend – előfeltételei létrehozására, fenntartására irányuló állami tevékenység. Bővebb megfogalmazással: „Olyan rendészeti eszközökkel és módszerekkel megvalósított hatósági tevékenység, amely a rendelkezésre álló emberi erőforrások, eszközök, technológiák, ismeretek és kapcsolatrendszer felhasználásával, a közösségi és nemzetközi szabályok egységes, következetes alkalmazásával, a magas szintű biztonság megteremtésére, fenntartására és fejlesztésére irányul.” Teljesítésében 2008. január 1-je előtt sem csak a Határőrség – azóta pedig a rendőrség, illetve ennek határrendészeti szolgálati ága (binnen az idegenrendészet is), – hanem más szervek, esetleg személyek (esetleg a Vám- és Pénzügyőrség, Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal vagy más állami,- valamint önkormányzati szervek, személyek) is részt vettek, vesznek valamilyen mértékben.

Visszakanyarodva a korábban már említett rendhez, illetve a részét képező közbiztonsághoz, közrendhez utalunk arra, hogy mindezek egy szeletét jelenti maga a határrend. A határrendészet mint céltudatos tevékenység nagyjából az államhatár rendje, a határrend kialakítására, megőrzésére irányul. A határrendről röviden el lehet mondani, hogy rendezett határmenti viszonyok összessége melynek fenntartása a szomszédos államokat egymással szemben megillető jogok és köteleességek kölcsönös betartásán

³⁵² Vö. Szamel Lajos: Jogállamiság és rendészet, Rendészeti Szemle 1992. 3. szám 8. o.

alapszik. Államterületünk és közös határaink rendjéhez, sérthetlenségéhez minden érintett szomszédos államnak, a Közösségnek egyaránt igénye, szüksége fűződik. Ez egy olyan kívánatos és kölcsönösen előnyös állapot, melyet leginkább csak közösen lehet megteremteni, fenntartani minden érintett félnek! E kölcsönösen előnyös állapotban a nemzeti és az uniós érdekek egyaránt érvényesíthetőek, még ha esetenként az egyiket háttérbe is kell szorítani a másikkal szemben.

Amennyiben nemcsak szűken vizsgáljuk az összefüggéseket, akkor azt mondhatjuk, hogy a határrend hozzájárul adott kis térség, régió közrendje, közbiztonsága megvalósulásához, kedvezőbb megítéléséhez, sőt továbbmenve oda-vissza kölcsönös hatás is lehet közöttük! (határrend → ugyanott közrend, közbiztonság). Mellesleg megjegyezve, a határrendnek külpolitikai vonatkozásai vannak, hiszen alapját az államhatárral kapcsolatos jogszabályokon túl, két- vagy többoldalú nemzetközi szerződések, együttműködések tartalmi előírása, vállalásai, önkontrolljai képezik.

Befejezésül kimondható az, hogy az önálló Határőrség megszűnésével annak feladatai nem annulálódtak, de még rendeltetése sem került háttérbe, hanem mindezek realizálása – így a határrendészeti is – egy más összetételű szervezet által zajlik 2008. január 1-je óta. Hogy ennek színvonala, minősége milyen, arról ítéletet mondani nem vagyunk hivatottak, majd megteszi ezt az ország felelős kormánya, illetékes tárcája, de legfőképpen az Európai Unió. Ez utóbbi szemszögéből ugyanis különösen nem mindegy, hogy az un. „Schengen Land” határain, amely esetünkben 1103 kilométert, a közösségi szárazföldi összhatárszakasz 15 %-át teszi ki, milyen határrend, határrendészet érvényesül.